

POSTANOWIENIE

Dnia 11 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku M.P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...]

o należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 maja 2017 r.,

zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 29 listopada 2016 r., sygn. akt III AUa ../16,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] postanowieniem z dnia 29 listopada 2016 r., w sprawie M.P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...] o należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, na skutek apelacji M.P. od wyroku Sądu Okręgowego w [...] z dnia 30 marca 2016 r., wyrokiem z dnia 29 listopada 2016 r., uchylił zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

W uzasadnieniu zastrzeżono, że art. 477^{14a} k.p.c. powinien być przez Sąd odwoławczy stosowany w sytuacjach wyjątkowych, gdy wystąpiły przesłanki

art. 386 § 2 lub 4 k.p.c., a nadto wady postępowania przed organem rentowym (wady decyzji) były tak poważne, że nie było możliwe ich naprawienie w postępowaniu sądowym.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w niniejszej sprawie zachodzi przypadek nierozpoznania istoty sprawy. Sąd pierwszej instancji, przyjmując prawidłowość mechanizmu zarachowania przez organ rentowy wpłat dokonanych przez ubezpieczonego w dniu 17 stycznia 2011 r., zastosował, podobnie jak pozwany, przepisy ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i tryby postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 75, poz. 465 ze zm.), które to przepisy w stanie faktycznym niniejszej sprawy nie znajdują zastosowania w zakresie przywołanym w uzasadnieniu Sądu pierwszej instancji.

Sąd wskazał, że ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne, przy czym stan faktyczny był w zasadzie bezsporny między stronami.

M.P. z tytułu prowadzonej do listopada 2007 r. działalności gospodarczej posiadał zadłużenie wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu składek za pracowników i za siebie jako osobę prowadzącą tę działalność. Wyrokiem z dnia 3 października 2007 r. Sądu Rejonowego M.P. został skazany za to, że w okresie od lutego 2002 r. do października 2003 r., prowadząc działalność gospodarczą Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Usługowo - Handlowe M., uporczywie naruszał prawa swoich pracowników wynikające z ubezpieczenia społecznego w ten sposób, że nie odprowadził należnych składek do ZUS, działając tym samym na szkodę tych pracowników (wymienionych w wyroku), tj. za występki z art. 218 k.k. w związku z art. 12 k.k. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem na okres 3 lat. Jednocześnie w wyroku tym na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązano M.P. do naprawienia szkody poprzez zapłatę kwoty 27.533,84 zł w terminie jednego roku od uprawomocnienia się wyroku do ZUS na konta poszczególnych zatrudnionych pracowników. Innym wyrokiem z dnia 3 października 2007 r. Sądu Rejonowego M.P. został skazany za to, że w okresie

od listopada 2003 r. do czerwca 2006 r., prowadząc działalność gospodarczą Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Usługowo - Handlowe M., uporczywie naruszył prawa swoich pracowników wynikające z ubezpieczenia społecznego w ten sposób, że nie odprowadził należnych składek do ZUS działając tym samym na szkodę tych pracowników (wymienionych w wyroku), tj. za występki z art. 218 k.k. w związku z art. 12 k.k. na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem na okres 4 lat. Jednocześnie w wyroku tym na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązano M.P. do naprawienia szkody poprzez zapłatę kwoty 46.781,97 zł w terminie jednego roku od uprawomocnienia się wyroku do ZUS na konta poszczególnych zatrudnionych pracowników.

Powyższe wyroki uprawomocniły się w dniu 20 listopada 2007 r., przy czym w wyznaczonym w tych wyrokach terminie M.P. nie dokonał do ZUS wpłaty kwot wskazanych w tych wyrokach.

W dniu 17 stycznia 2011 r. M.P., wypełniając druki polecenia przelewu, dokonał wpłaty do Banku Spółdzielczego na konto ZUS Oddział w [...] kwot: 23.666,57 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „składka na ubezpieczenie społeczne wyrok nr 718/06”, 3.833,90 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „składka na ubezpieczenie zdrowotne sygn. akt 718/06”, 33,37 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych sygn. akt II K .../07”, 36.455,94 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „ubezpieczenia społeczne sygn. akt II K .../07”, 8.313,55 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „ubezpieczenia zdrowotne sygn. akt II K .../07”, 2012,48 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych sygn. akt II K .../07”.

Powyższe wpłaty zostały przez bank przekazane do ZUS na konta wskazane przez M.P., ponadto zostały umieszczone informacje dotyczące rodzaju składki (51, 52, 53), identyfikator płatnika [...], identyfikacja składki [...], powyższe dane umieszczono zgodnie z formatem przelewów ZUS.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że istotą sporu w niniejszej sprawie była prawidłowość zarachowania przez organ rentowy wyżej wymienionych wpłat ubezpieczonego - ze ściśle określonych przez ubezpieczonego tytułów - z zastosowaniem mechanizmu wynikającego z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia

18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd zwrócił uwagę na kluczową okoliczność faktyczną, niesłusznie zmarginalizowaną zarówno przez pozwany organ rentowy, jak i przez Sąd Okręgowy, a mianowicie na fakt, że wskazane przez ubezpieczonego tytuły wpłat gotówkowych, odwołujące się do rodzaju składek oraz sygnatur spraw karnych, w dostatecznie wyraźny sposób określały dyspozycję i wolę ubezpieczonego, aby wpłaty te zaliczone zostały na poczet nałożonych wyrokami karnymi obowiązków naprawienia szkody (art. 72 § 2 k.k.). Wpłaty dokonane przez M.P. w dniu 17 stycznia 2011 r. w jednoznaczny sposób miały na celu realizację obowiązku naprawienia szkody, a zatem rozliczanie ich według zasad właściwych dla rozliczania składek - w sytuacji, gdy są one opłacane i przekazywane niezgodnie z przepisami ustawy systemowej - było nieuprawnione.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko ubezpieczonego, zgodnie z którym to wpłacający decyduje, na jakie zaległości ma zostać dokonana wpłata. Jeżeli w tytule zapłaty wskaże on dane wskazujące na konkretne miesiące (a w niniejszej sprawie stosowne dane zostały wskazane poprzez określenie wyroków Sądu Rejonowego w G.), to wówczas ZUS dokonuje ich przyporządkowania do deklaracji i raportów, kontroli, czy tytuły i kwoty odpowiadają danym z deklaracji i raportów, a następnie zarachowuje wpłaty stosownie do tytułów wskazanych przez płatnika oraz kwot z deklaracji i raportów. Ewentualne uchybienia banku jako instytucji obsługującej wpłaty składek na ubezpieczenia społeczne w zakresie identyfikacji składki, nie przekreślają faktu jednoznacznego uzewnętrznienia woli ubezpieczonego w przedmiocie sposobu zarachowania dokonanych wpłat i nie mogą go obciążać.

Organ rentowy zaskarżył to postanowienie zażaleniem w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 386 § 4 w związku z art. 477^{14a} k.p.c., przez jego niewłaściwe oraz błędne zastosowanie i uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w [...] oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, pomimo rozpoznania istoty sprawy w przedmiocie zaległości z tytułu

nieopłaconych składek przez M.P. zarówno przez organ rentowy, jak również Sąd pierwszej instancji; art. 386 § 4 k.p.c. w związku art. 477^{14a} k.p.c., przez ich niewłaściwe oraz błędne zastosowanie i uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w [...] oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, pomimo wydania decyzji przez organ rentowy w granicach wniosku ubezpieczonego, jak również rozpoznania sprawy przez Sąd pierwszej instancji w zakresie wyznaczonym treścią decyzji organu rentowego; art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c. przez ich niewłaściwe oraz błędne zastosowanie i uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w [...] oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, pomimo braku konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W uzasadnieniu podniesiono, że - zdaniem organu rentowego - w niniejszej sprawie nie zachodziła żadna z przesłanek uzasadniających uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji oraz poprzedzającej go decyzji Zakładu i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c.

Wskazano, że, po pierwsze, Sąd Apelacyjny w [...] nie wziął pod uwagę, że między żądaniem ubezpieczonego a decyzją organu rentowego występuje zbieżność przedmiotowa (ubezpieczony domagał się ustalenia przez Zakład zadłużenia widniejącego na jego koncie ze wskazaniem należności dotyczących wnioskodawcy oraz innych osób ubezpieczonych i to na podstawie zaskarżonej decyzji zostało uczynione). Po drugie, Sąd odwoławczy nie dostrzegł rozpoznania istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji, który dokonał precyzyjnych ustaleń dotyczących istniejącego na koncie ubezpieczonego zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek oraz sposobu dokonania przez organ rentowy zarachowania dokonywanych przez ubezpieczonego wpłat, a następnie ocenił, że obowiązujące przepisy nie dają podstaw do uwzględnienia odwołania. Zgodność merytoryczna wniosku, decyzji, odwołania od niej i wyroku Sądu pierwszej instancji została zachowana. Nie ma zatem mowy o nierozpoznaniu przez organ rentowy, jak również Sąd Okręgowy istoty sporu. Po trzecie, skoro zdaniem Sądu Apelacyjnego w przedmiotowej sprawie należało zastosować zasadę zarachowania należności

składowych zgodnie z wnioskiem ubezpieczonego - to w tym zakresie (chcąc wydać prawidłowe rozstrzygnięcie w sprawie) Sąd ten powinien uzupełnić postępowanie dowodowe przez np. dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości zgodnie z wnioskiem ubezpieczonego bądź zobowiązać strony do wskazania takiego rozliczenia z zastosowaniem zasad wskazanych przez Sąd a następnie powinien odnieść się do tych kwestii, ocenić je i wydać merytoryczne rozstrzygnięcie. Zaniechanie przez Sąd tych ustaleń spowodowało, że w konsekwencji Sąd Apelacyjny w [...] w sposób błędny uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy podkreślić, że przy rozpoznaniu zażalenia, o którym mowa w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada wyłącznie prawidłowość zastosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. i nie rozpoznaje żadnych innych zarzutów (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, LEX nr 1265545; z dnia 25 października 2012 r., I CZ 144/12, LEX nr 1265546; z dnia 21 maja 2015 r., IV CZ 10/15, LEX nr 1730602; z dnia 20 maja 2015 r., I CZ 44/15, LEX nr 1747843; z dnia 29 kwietnia 2015 r., IV CZ 3/15, LEX nr 1678970). W szczególności ocena Sądu Najwyższego nie dotyczy prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego. Dlatego też kontroli wynikającej z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. podlega wyłącznie to, czy w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie rozpoznano istoty sprawy albo czy wydanie wyroku kończącego spór wymagałoby przeprowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), względnie czy nie doszło w tym postępowaniu do nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.).

Wyrok sądu drugiej instancji uchylający wyrok sądu pierwszej instancji i poprzedzającą go decyzję organu rentowego, z przekazaniem sprawy do rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, jest zaskarżalny zażaleniem przewidzianym w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Przepis art. 477^{14a} k.p.c. nie ma bowiem samodzielnego bytu i jego zastosowanie wymaga w pierwszej kolejności spełnienia

warunków z art. 386 § 2 k.p.c. lub § 4 k.p.c., czyli przesłanek uzasadniających uwzględnienie apelacji skutkujących uchyleniem wyroku sądu pierwszej instancji. Wyrok wydany na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. jest rozstrzygnięciem dalej idącym, ale obejmuje też orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji. Z tego względu możliwość przekazania sprawy organowi rentowemu powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 i 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, że nie było możliwe ich naprawienie w postępowaniu sądowym (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 17 października 2011 r., I UZ 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 274; z dnia 30 października 2012 r., II UZ 50/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 289; z dnia 19 listopada 2013 r., I UZ 40/13, LEX nr 1555391).

Sąd Apelacyjny powołał się na nierozpoznanie przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy. Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; z 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750; z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36; z 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 2). Ma to miejsce między innymi wtedy, gdy sąd odmówił dalszego prowadzenia sprawy, przyjmując brak legitymacji procesowej stron, skuteczność twierdzenia lub zarzutu wygaśnięcia bądź umorzenia zobowiązania, upływ terminów zawitych, terminu przedawnienia, przedwczesność powództwa czy też nie rozpoznał żądań w aspekcie wszystkich twierdzeń powoda lub zarzutów pozwanego, bezpodstawnie przyjmując, że nie zostały one zgłoszone lub zostały zgłoszone, ale są objęte prekluzją procesową.

Żadna z tych sytuacji nie zachodzi w niniejszej sprawie. Przedmiotem zaskarżonej w niniejszym postępowaniu decyzji organu rentowego było ustalenie wysokości istniejącego na koncie ubezpieczonego zadłużenia z tytułu

nieopłaconych składek. Biorąc zaś pod uwagę odwołanie ubezpieczonego, kontroli Sądu podlegała prawidłowość sposobu dokonania przez organ rentowy zarachowania dokonywanych przez ubezpieczonego wpłat. Między ubezpieczonym a organem rentowym nie było kontrowersji odnośnie do miesięcy, na jakie zostały zarachowane wpłaty, ale pokrycie z tych kwot zaległości składekowych nie tylko w stosunku do pracowników, ale też i ubezpieczonego. Ubezpieczony twierdził także, że wpłaty zaliczone zostały na poczet odsetek i opłat dodatkowych. Według stanowiska Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji przyjął błędne zasady zarachowywania wpłat dokonanych przez ubezpieczonego, gdyż rozliczenie wpłat według zasad właściwych dla rozliczania składek, czyli na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych, było nieuprawnione. Natomiast za właściwe uznał zarachowanie wpłat zgodnie z dyspozycją ubezpieczonego, uwzględniając, że dokonane one zostały w celu realizacji obowiązków naprawienia szkody, nałożonych wyrokami Sądu Rejonowego w G. Tego rodzaju rozbieżność w ocenie prawnej żądania ubezpieczonego między Sądem drugiej instancji a Sądem pierwszej instancji (który zajął stanowisko zgodne z poglądem wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2016 r., III UK 166/15, LEX nr 2071139), nie uprawnia do przyjęcia, że doszło do nierozpoznania istoty sprawy.

Jeśli zatem Sąd Apelacyjny zajął przedstawione wyżej stanowisko, to powinien uzupełnić postępowanie dowodowe przez np. dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości zgodnie z wnioskiem ubezpieczonego bądź zobowiązać strony do przedstawienia takiego rozliczenia z zastosowaniem zasad wskazanych przez Sąd.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.